Huoltovarmuuskeskus
Försörjningsberedskapscentralen
National Emergency Supply Agency

Lausunto

13.3.2025 HVK/2025/00558-2

Tulevaisuusvaliokunnan lausuntopyyntö 28.2.2025

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta; Ruokajärjestelmän kestävyys

Huoltovarmuuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua aiheesta. Olemme perehtyneet lausuntomateriaaliin sekä esitettyihin kysymyksiin ja haluamme tuoda esiin seuraavat keskeiset näkökulmat liittyen ruokajärjestelmän kestävyyteen.

Ruokajärjestelmän kestävyys ja omavaraisuusaste

Suomen omavaraisuusaste ruuan osalta on kokonaisuudessaan korkea, sillä tuotamme 80 % siitä ruoasta, mitä Suomessa syömme. Useissa ruoka-aineissa, kuten liha-, maito- ja viljatuotteissa, omavaraisuusasteemme on yli 100 %, jolloin osa tuotannosta menee vientiin.” Korkea omavaraisuusaste on tärkeä osa ruokaturvaamme ja ruokajärjestelmän kestävyyttä. Korkeasta omavaraisuusasteesta huolimatta Suomi on riippuvainen ulkomailta tuoduista tuotantopanoksista, kuten lannoitteista ja kasvinsuojeluaineista, mikä asettaa omat haasteensa tuotannon jatkuvuuden ylläpitämiseen. Tuotantopanosten lisäksi energian ja polttoaineiden saanti on erittäin kriittistä elintarviketuotannon kannalta. Ilman lannoitteita ja kasvinsuojeluaineita tuotantoa voidaan jatkaa pienemmällä teholla, mutta ilman energiaa seuraukset ovat dramaattisempia.

Huoltovarmuuskeskuksen näkemyksen mukaan on erittäin tärkeää, että ruoka- ja vesihuollon omavaraisuusaste säilyy nykyisellä tasollaan myös tulevaisuudessa. Vesihuollon tulee pysyä julkisessa omistuksessa, sillä se on keskeistä niin huoltovarmuuden, turvallisuuden kuin elämisen perusedellytysten toteutumisen kannalta. Lisäksi energian ja polttoaineiden saatavuus tulee varmistaa, jotta tuotantoa voidaan jatkaa myös häiriötilanteissa. Logististen järjestelmien toimivuus on olennainen edellytys ruokahuollon toimintakyvylle, etenkin Suomen kaltaisessa pitkien etäisyyksien maassa.

Huoltovarmuuskeskuksen rooli ruokaturvassa

Valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista on määritelty, että viljan varmuusvarastojen tulee vastata vähintään 6 kuukauden keskimääräistä kulutusta

ihmisravinnoksi. Tällä hetkellä viljaa on varastoituna 9 kuukauden kulutusta vastaava määrä. Varastoinnilla voidaan varmistaa, että elintarvikeviljan saannissa ei ole ongelmia, vaikka markkinoilla tapahtuisikin häiriöitä.

Vuonna 2024 käynnistetyn ’Ruoka ja Vesi 2030-ohjelman’ yhtenä tavoitteena on edistää suomalaisen ruuantuotannon vastuullisuutta ja kasvattaa sertifioidun elintarvikeviljan määrää sen hankinnoissa. Tulevaisuudessa Huoltovarmuuskeskuksen hankkiman elintarvikeviljan tavoittelema sertifiointiprosentti on 100 %. Tällä olisi merkittävä vaikutus alan vastuullisuuteen ja sen myötä suomalaisen elintarviketuotannon kestävyyteen.

Huoltovarmuusorganisaatiossa ruokahuoltoa rakennetaan ja ylläpidetään yhteistyössä elintarvikealan toimijoiden ja viranomaisten kanssa. Ruokahuollon ketju kulkee pellolta pöytään, sisältäen niin alkutuotannon, elintarviketeollisuuden, kaupan ja jakelun, ruokapalvelut kuin kotitalouksien omatoimisen varautumisen. Käytännössä mm. tuetaan alan toimijoiden omaa jatkuvuudenhallintatyötä ja varautumista erilaisiin vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin, varmistetaan vesihuollon kriittisten materiaalien saatavuutta, rakennetaan toimintavarmaa myymäläverkostoa sekä tuetaan kansalaisten 72 tuntia -varautumissuosituksen ylläpitoa ja kehittämistä.

Ruokajärjestelmämme kestävyyshaasteet ja ratkaisumallit

Ruokajärjestelmämme kestävyyshaasteet ovat moninaiset ja liittyvät niin ilmastonmuutokseen, tuotantopanosten saatavuuteen kuin globaaleihin häiriöihin toimitusketjuissa. Muuttuvat ilmasto-olosuhteet ja ilmastonmuutoksen aiheuttamat sään ääri-ilmiöt voivat heikentää kotimaisen tuotannon turvaamista sekä vaikuttaa tuotantopanosten saatavuuteen ja logististen järjestelmien toimivuuteen. Korkeasta omavaraisuusasteesta huolimatta Suomen ruokajärjestelmä on riippuvainen globaaleista tuotantoketjuista ja Huoltovarmuuskeskus tukee kehitystyötä, jolla pyritään löytämään ratkaisuja haavoittuviin toimitusketjuihin liittyen.

Suomalaisista ratkaisuista esimerkiksi valkuais- ja öljykasvien sekä kasviproteiinien tuotannon lisääminen ja viljelytekniikoiden sekä kotimaisen kasvinjalostuksen kehittäminen ovat mahdollisia skaalautuvia ratkaisuja, joita voitaisiin hyödyntää globaalisti lisäämään ruokaturvaa ja ruuantuotannon kestävyyttä.

Suomalainen elinkeinoelämän ja viranomaiset yhteistyöhön nivova huoltovarmuuden verkostoyhteistyömalli osana laajempaa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallia on myös erinomainen, joskaan ei helppo ja nopea, rakenne maailmalle vietäväksi. Tässä maailman tilanteessa kansallisen yhteistyökyvykkyyden merkitystä myös ruokahuollon osalta ei voi liikaa korostaa.

Agenda 2030 -toimintaohjelma ja ruokajärjestelmän kestävyys

Huoltovarmuuskeskus raportoi vastuullisuudesta ja kestävyydestä Valtiokonttorin ohjeistuksen mukaisesti, ja on tunnistanut organisaation toimintaan liittyvät keskeisimmät YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Näitä tavoitteita edistetään kuluvan strategiakauden aikana läpileikkaavasti koko organisaatiossa.

Huoltovarmuuskeskus on tunnistanut YK:n kestävän kehityksen tavoitteista 4, jotka kytkeytyvät suoraan ruokajärjestelmämme kestävyyteen ja elintarvikehuollon turvaamiseen kriisi- ja poikkeustilanteissa.

Tunnistetut tavoitteet ovat:

- Tavoite 2: Ei nälkää
- Tavoite 6: Vesi ja sanitaatio
- Tavoite 7: Edullista ja puhdasta energiaa
- Tavoite 13: Ilmastotoimia

Agenda 2030:n tavoitteet ovat vahvasti kytkeytyneet toisiinsa ja ruokajärjestelmän kestävyyden parantaminen voi edistää useita tavoitteita samanaikaisesti. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen hillitseminen ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen (tavoite 13) ja kestävän maatalouden tukeminen (tavoite 2) voivat edistää toisiaan. Lisäksi tavoitteet, jotka keskittyvät vesihuollon ja energiatehokkuuden parantamiseen (tavoite 6 ja tavoite 7), voivat tukea ruokajärjestelmän kestävyyttä ja parantaa sen huoltovarmuutta, koska ruuantuotanto on vahvasti riippuvainen veden ja energian saatavuudesta.

On tärkeää, että Suomi jatkaa työtä ruokajärjestelmän kestävyyden parantamiseksi ja edistää ratkaisuja, jotka eivät ainoastaan paranna suomalaista ruokaturvaa, vaan myös tukevat globaalia kestävää kehitystä. Vesi- ja ruokahuollon jatkuvuuden varmistaminen on elintärkeää yhteiskunnan toimivuudelle kriisi- ja poikkeustilanteissa. Sen keskeisen merkityksen takia, vesi- ja ruokahuolto on nostettu Huoltovarmuuskeskuksen nykyisen strategiakauden (2024–2027) yhdeksi painopistealueista. Loppuvuodesta 2024 käynnistetty "Ruoka ja vesi 2030" -ohjelma on keskeinen osa tätä työtä, ja sen tavoitteena on turvata Suomen väestölle riittävästi ravitsevaa ja vastuullisesti tuotettua ruokaa ja vettä kaikissa tilanteissa.